

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ: ПАНАЦЕЯ ЧИ РИЗИК**LEGALIZATION OF MEDICAL CANNABIS: PANACEA OR RISK**

Ярош В.В., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права та кримінології,
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ

Кулик Л.М., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права та кримінології,
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ

Щирська В.С., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінального права та кримінології,
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню питання легалізації медичного канабісу в Україні. На даний час багато цивілізованих країн легалізували застосування канабісу, і не лише в медичних цілях, а й навіть в рекреаційних. Президент Зеленський неодноразово зазначав, що Україна має намір створити найсильнішу в Європі галузь ментальної та фізичної реабілітації, що в першу чергу було зумовлено військовими діями в Україні.

Але цьому передувало також те, що відсутність інформативної та дієвої профілактики наркоманії серед молоді, міцної медичної системи лікування збільшувала кількість залежних і, як наслідок, виникли глобальні проблеми наркотизації населення України.

У статті розкриваються основні соціальні та правові проблеми, пов'язані з легалізацією медичного канабісу в Україні, виклики, які можуть супроводжувати практичне втілення норм законодавства у життя, а також можливі ризики, які характерні для цього процесу, як показує зарубіжний досвід.

У МОЗ зазначають, що легалізація медичного канабісу це черговий крок до підвищення якості надання медичних послуг в Україні для мільйонів людей: онкопациєнтів, людей з розсіяним склерозом, епілепсією, пацієнтів, які отримують паліативну допомогу, нагадують, що терапевтичний ефект канабідіолу (КБД), що міститься в коноплях, та ефективність його застосування у медичних цілях підтверджена численними науковими дослідженнями і висновками профільних міжнародних установ.

Також в статті розкривається питання наявності противників легалізації медичного канабісу, зокрема церкви, в яких є свої аргументи.

На даний час Закон чітко обмежує використання канабісу тільки для медичних, промислових, наукових і науково-технічних цілей. Розповсюдження та зберігання канабісу для рекреаційного вживання, згідно з документом, є кримінальним правопорушенням.

Вбачається, що основна проблема цього процесу, на нашу думку, що ні цим Законом, ні іншими нормативно-правовими актами не передбачено програм лікування ветеранів війни з посттравматичним стресовим розладом, а саме це декларувалося як одна з цілей легалізації медичного канабісу.

Ключові слова: наркотизм, наркоманія, канабіс, смола канабісу, екстракти і настоянки канабісу, медичний канабіс, посттравматичний стресовий розлад, легалізація медичного канабісу.

The article is devoted to the study of the issue of legalization of medical cannabis in Ukraine. Currently, many civilized countries have legalized the use of cannabis, and not only for medical purposes, but even for recreational purposes. President Zelensky has repeatedly noted that Ukraine intends to create the strongest industry in Europe of mental and physical rehabilitation, which was primarily due to military operations in Ukraine.

But this was also preceded by the fact that the lack of informative and effective prevention of drug addiction among young people, a strong medical treatment system increased the number of addicts and, as a result, global problems of drug addiction of the population of Ukraine arose.

The article reveals the main social and legal problems associated with the legalization of medical cannabis in Ukraine, the challenges that may accompany the practical implementation of the norms of the law in life, as well as possible risks that are characteristic of this process, as shown by foreign experience.

The Ministry of Health notes that the legalization of medical cannabis is another step towards improving the quality of medical services in Ukraine for millions of people: cancer patients, people with multiple sclerosis, epilepsy, patients receiving palliative care, recalling that the therapeutic effect of cannabidiol, contained in hemp, and the effectiveness of its use for medical purposes have been confirmed by numerous scientific studies and conclusions of specialized international institutions.

The article also reveals the issue of the presence of opponents of the legalization of medical cannabis, in particular the church, which has its own arguments.

Currently, the Law clearly limits the use of cannabis only for medical, industrial, scientific and scientific and technical purposes. Distribution and possession of cannabis for recreational use, according to the document, is a criminal offense.

It seems that the main problem of this process, in our opinion, is that neither this Law nor other regulatory legal acts provide for treatment programs for war veterans with post-traumatic stress disorder, and this was declared as one of the goals of the legalization of medical cannabis.

Key words: narcotism, drug addiction, cannabis, cannabis resin, cannabis extracts and tinctures, medical cannabis, post-traumatic stress disorder, legalization of medical cannabis.

Постановка проблеми та її актуальність. Одним з актуальних сучасних суспільних викликів є наркотизм, який визначається і як особливе негативне соціальне явище, яке полягає у вживанні наркотиків окремими групами населення, що може призвести до захворювання на наркоманію, і як негативне правове явище, яке передбачає кримінальну відповідальність за діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин

та їх аналогів, а також за діяння, вчиненні у стані наркотичного сп'яніння.

Проблема наркотизму поширилася в українському суспільстві під час війни в Афганістані, під час якої солдати зіткнулися з іншими традиціями, в тому числі і з вживанням наркотиків. Вживання гашишу на сході є однією з історичних традицій і тому не сприймається так гостро соціумом.

Подальший розвал приніс чимало руйнувань у пострадянські країни. Відкрита пропаганда наркотичних речовин, падіння цінностей, зниження рівня життя відкрили доступ до наркотиків для багатьох громадян України. «Лихі» 90-ті роки стали сприятливими для розвитку наркобізнесу, формуючи моду на героїн. Відсутність інформативної та дієвої профілактики наркоманії серед молоді, міцної медичної системи лікування збільшувала кількість залежних і, як наслідок, виникли глобальні проблеми наркотизації населення України.

Водночас, загальновідомо й про медичний ефект контролюваного вжитку так званих «легких» наркотиків, серед яких чільне місце посідає марихуана.

Розмови щодо необхідності легалізації медичної марихуани точилися в Україні з 2016 року. У липні 2023 року законопроект схвалили у першому читанні. До цього закликав президент Володимир Зеленський – він підтримував ініціативу ще під час своєї передвиборчої кампанії у 2019 році заявивши, що ми повинні нарешті чесно легалізувати для всіх, хто цього потребує, ліки на основі канабісу, відповідні наукові дослідження та контрольоване українське виробництво. Одна з причин, через яку депутати погодилися легалізувати ліки на основі канабісу, – війна. Зеленський зазначав, що Україна має намір створити найсильнішу в Європі галузь ментальної та фізичної реабілітації. Легалізацію підтримували відомі українці, серед яких журналісти, спортсмени, політики, науковці та лікарі. Активісти також вказували на те, що легалізація медичної марихуани може допомогти людям, які страждають на посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) [1].

Мета статті полягає у розкритті основних соціальних та правових проблем, пов'язаних з легалізацією медичного канабісу в Україні, викликів, які можуть супроводжувати практичне втілення норм законодавства у життя, а також можливих ризиків, які характерні для цього процесу, як показує зарубіжний досвід.

Виклад основного матеріалу. 16 серпня 2024 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування» або закон «про легалізацію медичного канабісу» (далі за текстом – Закон) [2].

Це означає, що лікарі тепер можуть призначати ліки на основі канабісу, а пацієнти – легітимно вживати такі ліки, придбавши їх електронним рецептом.

При цьому, Законом передбачено внесення до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770 (Офіційний вісник України, 2000 р., № 19, ст. 789), таких змін: у таблиці I: у списку № 1 виключити таку позицію: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настоянки канабісу»; у списку № 2 виключити таку позицію: «Тетрагідроканнабінол (наступні ізомери та їх стереохімічні варіанти)»; у пункті до списку № 3 привести відсоток вмісту концентрату тетрагідроканнабінолу у рослині роду коноплі (*Cannabis*) у відповідність з вимогами цього Закону; доповнити списком № 4 «Рослини, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, обіг яких допускається для використання в навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, у виробництві наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів для подальшого застосування в медичній практиці», включивши до нього рослини роду коноплі (*Cannabis*), вирощені з кондиційного і сертифікованого насіння не нижче другої генерації, вміст концентрації тетрагідроканнабінолу у висушеній соломі яких дорівнює або пере-

вищує 0,3 відсотка, та які використовуються для виробництва (виготовлення) лікарських засобів; у таблиці II: у списку № 1: назву викласти в такій редакції: «Список № 1 Наркотичні засоби та рослини, обіг яких обмежено»; включити таку позицію: «Канабіс, смола канабісу, екстракти і настоянки канабісу»; до списку № 2 включити таку позицію: «Тетрагідроканнабінол (наступні ізомери та їх стереохімічні варіанти)». Таким чином, Законом виключено канабіс, його смоли, екстракти та настоянки з переліку особливо небезпечних речовин. Раніше їх обіг був під заборорою, а тепер дозволений, але з обмеженнями.

Вживання наркотичних речовин рослинного походження та похідних від них в історії людства відоме давно. Наркотичні речовини вживалися для спілкування з духами та «вищими силами», що дозволялося лише «обраним», оскільки наркотики викликають зміну душевного стану. Для простих смертних це було суворо заборонено, а тих хто порушив заборону – чекала жорстока кара. Рецепти приготування зілля ретельно охоронялися, що певною мірою обмежило їх поширення та вберегло народи.

Першою відомою в історії рослиною з наркотичною дією був мак. На глиняних табличках, виявлених на території сучасного Іраку, залишилися рецепти приготування та вживання опіуму. У Малій Азії служителі культу пили наркотичні речовини, змішуючи їх з вином і стверджували, що вони досягають сутності часу. Інкі жували з цією метою листя коки, індіанці Південної Америки досі кладуть їх у рота померлого, розраховуючи таким чином на прихильність божества.

З релігійною метою використовувалися і галюциногенні гриби. Взагалі віра в божественність грибів була поширена у древніх народів (Мексика, Японія, Таджикистан). У Гватемалі знайшли кам'яні гриби (що налічують близько трьох тисяч років), і є свідчення про те, що індіанці Майя також сповідували культ грибів.

Згідно з давньою легендою, кілька волосків з голови божества Вішну були віднесені в чудову долину і перетворилися на незвичайні рослини, які могли розсмішити навіть найсумнішу людину. Так народився гашиш.

Лікарі давнини використовували наркотичні речовини поряд із традиційними методами для лікування душевних захворювань. Приймавши дозу наркотичної речовини, пацієнти мали провести ніч у храмі, щоб почути голос божества, яке повідомить яке лікування слід пройти.

З давніх-давен відома наркотична дія деяких речовин, одержуваних при переробці конопель. Вони мають різноманітні назви: шарас, банг, канабіс, марихуана, гашиш.

Ще в XII столітті Ебі Бейтар зазначав, що гашиш у великих дозах призводить до марення і божевілля, а в кінцевому підсумку – отупіння і недоумство. Сама назва «марихуана» походить від португальського «маріжуанго» – отруювач. Незважаючи на досить відому небезпеку та згубні наслідки вживання препаратів індійської коноплі, цей вид наркоманії відноситься до найпоширеніших і залишається предметом найширшої контрабандної торгівлі.

Марихуану завезли до Європи в XIX столітті з Єгипту та Індії, а в США пізніше, в роки економічної кризи з Мексики (за даними офіційної статистики, кількість американців, які палють марихуану-близько 8 мільйонів). З цього часу в країні стрімко зростає кількість злочинів, нещасних випадків на дорогах (препарат суттєво впливає на увагу, координацію та орієнтування водіїв) [3].

До кінця XIX століття наркоманія не розглядалася як серйозна міжнародна медична проблема. Тільки на початку XX століття з розвитком технічного прогресу та початком лабораторного виробництва алкалоїдів опіуму та кокаїну, наркоманія набуває епідемічного поширення. Сучасний стан відкритості кордонів, розвитку транспорту, міжнародної торгівлі скоротили відстань між країнами та народами, що також сприяє поширенню наркоманії. легалізацію медичного канабісу.

Легалізація медичного канабісу в Україні викликала широке обговорення й неоднозначне сприйняття. Так, Міністерство охорони здоров'я назвало Закон «історичним рішенням» та перемогою гуманізму. У МОЗ кажуть, що це черговий крок до підвищення якості надання медичних послуг в Україні для мільйонів людей: онкопацієнтів, людей з розсіяним склерозом, епілепсією, пацієнтів, які отримують паліативну допомогу.

Передбачається, що Міністерство охорони здоров'я затвердить перелік хвороб і станів, за яких пацієнту можуть призначати ліки на основі медичного канабісу. Відпуск лікарських засобів на основі медичних конопель буде можливий виключно за призначенням лікаря відповідно до медичних показань та за рецептом. Пацієнти зможуть перевозити й зберігати такі ліки у кількості, визначеній одним рецептом. У МОЗ нагадують, що терапевтичний ефект канабідіолу (КБД), що міститься в коноплях, та ефективність його застосування у медичних цілях підтверджена численними науковими дослідженнями і висновками профільних міжнародних установ. У ВООЗ після аналізу наукових досліджень дійшли висновку, що КБД не є психоактивною речовиною, належить до природних канабіноїдів, не призводить до наркотичного сп'яніння, не викликає залежності, не має серйозних побічних ефектів та має значний терапевтичний потенціал. Ліки на основі канабісу дозволені у 56 країнах, у тому числі державах ЄС, Канаді, Великій Британії та Сполучених Штатах.) [4]. Ліки з медичним канабісом у своєму складі ефективні при лікуванні понад 50 патологічних станів — епілепсії, розсіяного склерозу, неврологічних захворювань, захворювань травного тракту, хронічного болю, ПТСР, онкозахворювань, хвороб Паркінсона та Альцгеймера тощо.

Подібну позицію займає й заступниця міністра охорони здоров'я з питань європейської інтеграції Марина Слободніченко. За словами представниці міністерства, найголовніша зміна щодо канабісу в законодавстві — це те, що його обіг дозволили в медичних цілях, тобто з певними обмеженнями. Раніше ж це взагалі було під заборонаю. Вона зазначила, під контроль в Україні підпадатиме весь ланцюг обігу медичних конопель — від імпорту або вирощування до відпуску пацієнту в аптеці. Серед основних вимог:

- Насіння повинно мати сертифікат якості та бути зареєстрованим у Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

- Лабораторні дослідження здійснюватимуть тільки в державних лабораторіях, а зразки рослин відбиратимуть за участі Національної поліції.

- Кожна операція з медичним канабісом має бути зареєстрована в електронній системі упродовж наступного дня після її здійснення. Загалом це 30 операцій: виробництво насіння, посів, клонування, посадка, відправлення зразків на лабораторне дослідження, збір рослин, перевезення, купівля, виготовлення ліків, знищення відходів, відпуск в аптеці.

- Для ввезення в Україну сировини ліцензований імпортер повинен отримати в Держлікслужбі відповідний дозвіл і не перевищувати квоти.

- Ліки з медичного канабісу виготовлятимуться в умовах аптеки та призначатимуться за рецептом пацієнтам, для яких звичайні лікарські засоби не мають терапевтичного ефекту або викликають побічні реакції, що погано переносяться.

- Придбати такі ліки в Україні можна буде тільки за електронним рецептом, у якому буде вказано лікарську форму й дозування, а також назви діючих речовин, які входять до їх складу.

- Очікується, що препарати будуть доступні пацієнтам у формі оральних крапель, твердих капсул, дентальних паст.

- Людям, які в'їжджають або виїжджають з України або прямують транзитом, закон дозволяє мати при собі ліки для власного використання в обсязі згідно з рецептом [5].

Але чимало політиків не підтримують це рішення і пов'язують його з інтересами окремих ділків.

За словами депутата Дмитра Разумкова, це питання легко може регулювати уряд, завдяки його рішенням всіх хворих, хто цього потребує, можна було забезпечити цими ліками і раніше. Він вважає, що за цим законопроектом «ховається суто бізнесова історія», яка породить нову корупційну схему в країні, вирощування та обіг конопель не тільки в медичних, а й в промислових та рекреаційних цілях, що може призвести до майже легального загальнодоступного його вживання.

На цю заяву Разумкова відреагували «Пацієнти України». Там заявили, що відповідні рішення уряду не працюють, бо дорогі закордонні ліки так і не з'явилися в Україні. Виробники навіть не зацікавлені проходити реєстрацію в Україні, оскільки ці препарати дуже дорогі (вартість деяких — близько 2000\$), а український ринок для них зовсім малий. Крім того, постанова уряду — це ненадійний правовий фундамент. Змінився керівник — скасували документ, пояснюють в організації.

Єдиним фронтом проти легалізації виступили українські церкви. Всеукраїнська рада церков висловила свої застереження. Там закликали депутатів не розглядати цей законопроект, а президента — не допустити «згубних наслідків покровової легалізації канабіноїдних наркотичних речовин» під виглядом лікування ПТСР. Чи можна вважати реальною допомогою нетермінальним хворим надання їм препаратів, які мають наркотичний ефект, викликають звикання та з високим ступенем вірогідності призводять до наркотичної залежності та переходу до споживання «важких» наркотиків? І це при тому, що у хворих створюється хибне враження, ніби вони вживають ліки, а не наркотичний небезпечний препарат, йдеться в заяві церков. Там додали: надання препаратів канабісу медичного статусу не перетворює наркотичний препарат у безпечні ліки [6].

Міжнародний досвід легалізації канабісу є досить значним.

У 1996 році Каліфорнія стала першим штатом, який дозволив легальний доступ до рослинного канабісу та його використання в медичних цілях під наглядом лікаря. Наразі правовий статус канабісу у США залежить від декількох чинників, включаючи джерело і подальше використання продукту. Закон про фермерські господарства 2018 року легалізував канабіс на федеральному рівні, що дає змогу законно вирощувати, продавати та споживати продукти канабісу, які містять менше ніж 0,3% тетрагідроканабінолу (ТГК). Проте кожен штат має свої правила й обмеження щодо використання та продажу продуктів, отриманих із коноплі [7].

Канада стала першою країною G7 та G20, та другою у світі, яка легалізувала використання канабісу в медичних цілях з 2001 року, а в рекреаційних цілях — з 17 жовтня 2018 року. Вік, в якому можна купувати або вживати канабіс, варіюється в залежності від провінції: 19 років у більшості провінцій, 18 років в Альберті та 21 рік у Квебеку.

У Великій Британії існує можливість законного виробництва, постачання, імпорту, експорту, володіння або вирощування продуктів канабісу, включно з лікарськими препаратами, за умов наявності відповідної ліцензії, виданої Міністерством внутрішніх справ. Важливо зазначити, що ця ліцензія дозволяє вирощувати тільки затверджені типи насіння конопель із вмістом тетрагідроканабінолу (ТГК) не більше 0,2%. Частини рослини, які контролюються законом (наприклад, листя і квіти), не можуть використовуватися при вирощуванні під даною ліцензією і повинні бути знищені.

Також, можна згадати ще досить багато країн, які наразі є доволі прогресивними щодо регулювання питання легалізації канабісу: це Німеччина, Нідерланди, Польща, Португалія тощо [8].

Але що стосується, наприклад, Канади, коли уряд оголосив про своє рішення легалізувати канабіс, однією з головних причин було зменшення чорного ринку. Але за даними Statistics Canada, близько 75% споживачів канабісу досі купують його нелегально. «Є дуже сильний опір легальним магазинам, бо: а) це дорожче; б) їх недостатньо. Магази́нів немає поруч, тому вони просто купують у свого місцевого хлопця, як робили це завжди», зазначає Робін Елліс, співзасновник роздрібно́ї мережі «Дружній незнайо́мець» в Торонто і багаторічний активіст легалізації канабісу [9].

Висновки. Закон чітко обмежує використання канабісу тільки для медичних, промислових, наукових і науково-технічних цілей. Розповсюдження та зберігання канабісу для рекреаційного вживання, згідно з документом, є кримінальним правопорушенням.

Проте, частиною четвертою статті 307 Кримінального кодексу України передбачено спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності, а саме: особа, яка добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю кримінальних правопорушень, пов'язаних з їх незаконним обігом, звільняється від кримінальної відповідальності за незаконне їх виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання (частина перша цієї статті, частина перша статті 309 цього Кодексу). Спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності передбачено і у частині 4 статті 309 Кри-

мінального кодексу України: особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті [10].

У нашій державі вже протягом тривалого часу діє програма замісної підтримувальної терапії (ЗПТ) – це програма медикаментозного лікування людей із психічними та поведінковими розладами внаслідок уживання опіоїдів. Під час лікування використовують лікарські препарати метадон та бупренорфін. Тобто держава опікується подальшою долею наркозалежних осіб.

Водночас, питання легалізації медичного канабісу особливо актуальне для таких категорій осіб, як: діти, хворі на епілепсію, онкохворі, хворі, що потребують паліативної допомоги, а також люди, що постраждали під час війни. Вважаємо, що найбільш поширеним його застосування в Україні буде саме для лікування осіб з посттравматичним стресовим розладом – ветеранів війни, осіб, які перебували у полоні та цивільних осіб, що постраждали під час воєнних дій.

І ось тут, на нашу думку, вбачається ще одна проблема. Ні цим законом, ні іншими нормативно-правовими актами не передбачено програм лікування ветеранів війни з посттравматичним стресовим розладом.

А тому на даний час все просто: маєш підстави для отримання медичного канабісу – купи, не маєш – буде кримінальна відповідальність. *Dura lex – sed lex.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Зеленський підписав закон про легалізацію медичного канабісу в Україні: Радіо Свобода, 15 лютого 2024 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyj-zakon-pro-legalizaciju-medychnoho-kanabisu/32821354.html> (дата звернення 20.01.2025);
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо державного регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) для використання у навчальних цілях, освітній, науковій та науково-технічній діяльності, виробництва наркотичних засобів, психотропних речовин та лікарських засобів з метою розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування: Закон України від 21 грудня 2023 року № 3528-IX; *Голос України* офіційне видання від 15.02.2024 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-20#Text> (дата звернення 20.01.2025);
3. З історії наркотиків: НЦ «Рена». URL: <https://netnarkotiku.com/uk/z-istorii-narkotyktiv> (дата звернення 20.01.2025);
4. У МОЗ схвалення закону про медичний канабіс назвали «історичним рішенням»: Радіо Свобода, 21 грудня 2023 року. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moz-medychnyy-kanabis-zakon/32742224.html> (дата звернення 20.01.2025);
5. Волошаненко В., Полулях І. В Україні почав діяти закон про легалізацію медичного канабісу. Що зміниться для пацієнтів на Кіровоградщині. URL: <https://suspilne.media/kropyvnytskyi/815301-v-ukraini-pocav-diyati-zakon-pro-legalizaciju-medichnogo-kanabisu-so-zminitsya-dla-pacientiv-na-kirovogradsini/> (дата звернення 20.01.2025);
6. Рада дала старт легалізації медичного канабісу. Що це означає: BBC News Україна, 13 липня 2023 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-66103594> (дата звернення 20.01.2025);
7. Легалізація канабісу в Україні: погляд з міжнародної точки зору: Економічна правда, 10 серпня 2023 року. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2023/08/10/703098/> (дата звернення 05.03.2025);
8. Легалізація марихуани: що може піти не так: BBC News Україна, 06 січня 2020 року. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50945303> (дата звернення 21.01.2025);
9. В Україні вступив у дію закон про легалізацію медичного канабісу : що очікує українців: Українська правда, 10 серпня 2023 року; URL: <https://life.pravda.com.ua/society/zakon-pro-legalizaciju-medichnogo-kanabisu-v-ukrajini-nabuv-chinnosti-shcho-zminitsya-303205/> (дата звернення 21.01.2025).
10. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20010405> (дата звернення: 21.01.2025).